

NAŠA VOLJA

GLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto V.

Ljubljana, dne 1. februarja 1940.

Štev. 6.

Ljubljana, 1. februarja

V zadnji številki »Naše volje« smo v članku »Zgodovinski razvoj« napisali sledečo trditev: »... Na obzorju se kažejo številna nova gibanja in ideologije ki zopet obetajo spremeniti strukturo človeške družbe. Vsa sodobna umetnost nosi na sebi neizbrisen pečat socialne tendence. Bistveni sestavni del moderne filozofije je — sociologija! Vse kaže, da se bo težišče družbe zopet premaknilo.«

To trditev lahko danes tudi nekoliko razširimo in smemo trditi, da se ta tendenca ne kaže samo v literaturi, filozofiji in znanosti ter umetnosti sploh, temveč se to kaže tudi v življenju posameznika kakor tudi v življenju ogromnih mas naroda.

Preko tega opazovanja in preko te ugotovitve ne moremo in tudi ne smemo z malomarno gesto brezbržnosti. Ta problem postaja iz dneva v dan bolj pereč in tu bomo morali zastaviti vse svoje sile, da se ta problem pozitivno reši, če nočemo, da se vse te pozitivne sile, ki streme le za izboljšanjem socialnega položaja, ne vržejo na pot razdirajočega ekstrema, ki utegne postati usoden ne samo za naš narod, temveč za celokupno človeštvo.

Vsa dogajanja, moramo sprejemati realno in ne smemo pred tako realnostjo vtikati glavo v pesek kot kak noj, temveč moramo preiti enkrat preko spoznanj ugotavljanja, govorenja in disputiranja k delu. Naravnost brezupno in brezsmiselno je naziranje in početje nekaterih, ki mislijo, da se da rešiti ta problem z lepimi frazami ali s kako brezsmiselno prilogo k svojemu časopisu.

Treba je nam določiti tudi odnos tega vprašanja do nacionalizma. Vedeti moramo, da je doba romantike minula in da sedaj ne moreš več navduševati narod z lepimi narodnostnimi frazami. Najmanj po vseh teh razočaranjih, ki jih je narod skozi leta in leta doživljal in jih še doživlja

Narod hoče sedaj življenja in to se kaže v hotenju po izboljšanju življenjskega standarda. Preko tega se danes ne more in sleherni politik, ki mu je dobro naroda res pred očmi, bo vse storil, da se čim prej preide k resničnemu reševanju.

Lep politično-nacionalni program — spričo materialističnega pojmovanja življenja — ne bo imel več uspeha, če ne bo imel kot svoj primarni program usmerjen v zboljšanje socialnih prilik v življenju naroda. To zahteva čas, to zahteva življenje. Pa ta ugotovitev velja za vsek nacionalizem, tako jugoslovenski kakor tudi, če hočete za škodljivi ozkogrudni slovenski nacionalizem. S tem pa nočemo trditi, da je naš narod opustil vero vase in da se je popolnoma odrekel nacionalnim idejam in težnjam.

Ampak tu se kaže nezrelost naših politikov in tu se kaže, da so dosedaj prav malo izvrševali svojo nalogo, ki mu jo je narod z zaupanjem poveril.

Srbija 1915 - Finska 1939

Ves kulturni svet spremlja z nedeljenim občudovanjem borbo malega finskega naroda s kolosom SSSR in upa v zmago pravice in junaštva. Čeprav bi mnogi mislili, da odloča o vojnih uspehih le oborožitev in gospodarska moč, nam izpričuje prav ta borba v okrilju polarne noči, da psihološki in moralni element pomenja veliko več, kot so računali voditelji »raja na zemlji«.

Že več let se pojavlja v SSSR gibanje, čigar nosilec je predvsem mladina, ki hoče zaokreniti v nacionalno smer, da bi na ta način dvignila borbenost rdeče armade in sovjetskih državljanskih sploh. Tako so izpremenili besedilo vojaške prisege in odslej sovjetski vojaki ne prisegajo več svetovnemu proletariatu. Prav tako so poročali vsi vodilni sovjetski listi o oficirjih in vojaki, ki so padli v borbah z Japonci, da so padli za sveto domovino, za sveto zemljo. Izginile so borbe za svetovni proletarijat, nadomestila ga je — domovina, rodna zemlja. Lahko si zamislimo zmedo, ki je nastala v dušah preprostih državljanov in v rdeči armadi, ko je bilo treba izpremeniti ideale, ki so jih jim vtepal v glave skozi dvajset let. Že »svetovni proletarijat« je bila zelo nejasna predstava za mušika in ni si bil na jasnem kako izgleda borba za »svetovni proletarijat«, zato tudi ni bilo v njem tistega ognja, tiste prepričanosti, ki dela čudeže, ki dela iz plašnih ljudi junake. No, ko so oblasti napovedale borbo za »sveto zemljo domovino« se jim je mušik pokoril, a zmeda v pojmi ni bila nič manjša. Vsi vemo s kakšno zagrizenostjo in s kakšno ljubeznijo se oklepa kmet svoje zemlje, zemlje na kateri so garali njegovi predniki in če si ogleđamo statistiko o kriminaliteti, vidimo, da zahteva borba za zemljo največ žrtev. Vprašam vas, ali more biti isti položaj v SSSR? Ali je v srcih ruskih kmetov še zakoreninjena ljubezen do svoje posesti? Še vedno je zakoreninjena! Ljubezen še vedno gori, ni pa zemlje v kateri bi se sprostita, ker je materialistični družabni red pretrgal ves vezi med grudo in kmetom in ga izpremenil v robota. Ruski kmet nima več zemlje za katero bi se boril, trpel in umiral. In prav ta zavest manjka ruskim vojakom in to pomanjkanje te zavesti se izpričuje v izjavah ujetih sovjetskih vojakov.

Če bomo vzeli to za svoj primarni program in da ga bomo tudi izvedli, smo trdno uverjeni, da bo sekundarni program postal eo ipso primarni vsem pripadnikom jugoslovenskega naroda, ker se bo vsakdo zavedal, da mu je udobno življenje zagotovljeno le v Jugoslaviji.

Vsi, katerim je položena usoda naroda v njihove roke, naj zastavljajo vse svoje sile, da pride čim prej do rešitve tega osnovnega problema naroda in države. —ost.

Popolnoma drugačen položaj pa najdemo na Finskem v deželi tisočerih jezer, v deželi reda, poštenja in sporta. Socialno demokratska vlada je že takoj po vojni, to se pravi, po osvoboditvi, izvedla široke socialne reforme in na ta način odvzela teren, sovražni inozemski propagandi. Z odpravo vzrokov je onemogočila posledice tako finski delavec ni prestajal nikakih duševnih bojev, z lahkim srcem je odšel na fronto, ker se je zavedal, da se bori za svobodo, pravico in blaginjo. Ta zavest je edino zmožna, da napravi iz ljudi heroje v antičnem smislu. In tu v tej točki hočem potegniti paralelo z nami.

Priznati moram, da je defetistični duh, ki so ga spretno zasejali med naš narod dobro plačani agenti, spočetka žel precej uspehov. Kasneje je pa le zmagal zdravi razum in v ljudeh se je vzbudilo in ojačilo zaupanje v svojo lastno moč. Hvaležni moramo biti junaškemu finskemu narodu, da je tako nedvoumno in hrabro pokazal, kako se čuva neodvisnost in svoboda in nam s tem dal novega upanja in nove vere v našo moralno moč. Naš narod ima tradicijo, ima zgodovino — a samo zgodovino zmag in porazov, ne pa — predaj!

Ostanimo zvesti tej tradiciji, obogatimo zgodovino z novimi zmagami jugoslovenskega orožja, z nami je vera in prepričanje, da se borimo za domovino in za njeno svobodo.

Videk:

Črv

*Na pomlad se mlado
srce je zaljubilo
in ljubavi prve
žar je občutilo.*

*Sreča je zbežala,
a ljubav ostala...
in v srcu kljuje,
grize ga, zmaguje.*

*Vendar zadnje tedne
črv ta miruje,
v srcu več ne gloje —
dekle se sprašuje:*

*»Ga li več ne ljubim?
Se mga pozabila?
Joj, ljubezen prva,
kaj si utonila?«*

*Črv se predrami,
nič več ne miruje...
V srcu deve mlade
vedno huje kljuje...*

Dva svetilnika v temo

27. januarja proslavljamo po celi državi v vseh šolah praznik sv. Save. Sv. Sava je bil sin srbskega kralja Nemanje, ki je zapustil dvor svojega očeta, se umaknil v samoto in se v njej pripravil za svoj bodoči poklic — služiti popolnoma svojemu narodu.

Sveti Sava je dopolnil oblast brata Štefana II. Uredil je duhovno življenje svojega naroda, dal mu je s tem one temeljne življenjske osnove, katere so ga dvigale skozi stoletja in stoletja težkega trpljenja in narodnih borb za svobodo.

Sveti Sava je v srbskem delu našega naroda prvi prosvetitelj, kajti on mu je dal prve knjige, dal je prvo podlago za uspešno kulturno in politično razvijanje naroda in dal mu je tudi lastno narodno cerkev, ki je bila in jo zatočišče vsega pozitivnega stremljenja naroda.

Sveti Sava je postal vsled svojega dela patron jugoslovenske narodne prosvete in zato ga tudi proslavlja vsako leto najmlajši jugoslovanski rod ter se ob tem opominja na svetel vzgled, ki ga nam je dal sveti Sava: Dolžnost slehernega inteligenta je, da preda vse svoje duševne sile in moči v službo naroda.

Četrtega februarja pa bomo proslavljali obletnico rojstva jugoslovenskega škofa J. J. Strossmayerja. Ta datum je tem bolj pomemben v dobi, ko izgleda, da je usmerjeno vse življenje našega naroda v nasprotje s stoletnim spoznavanjem vseh naših velikih duhov, kateri so spoznali, da na zemlji, ki jo posedujejo Slovenci, Hrvati, Srbi in Bolgari, prebiva en narod, ki je povezan trdno med seboj za isto krvjo, istim jezikom in isto življenjsko usodo.

Težko je reči, kako bi nas danes obsodil vladika Strossmayer, če bi se povrnil na zemljo

Prepričani pa smo, da on ne bi mogel preiti preko svojega spoznanja že leta 1881: »Bog ve in vidi, da govorim res-

nico, ko pravim: Da jaz naš narod — pa naj se imenuje s tem ali onim imenom — ljubim z iskreno ljubeznijo in da bi ga rad v njegovi skupnosti osvobodil od vseh težkoč, ki ga tarejo, tudi z žrtvijo lastnega življenja... Samo eno je, česar ne morem dati svojemu narodu, to je moja zavest in moje prepričanje, katero želim neoskrunjeno prinesiti pred božji prestol.«

Jugoslovanski vladika je stalno učil svoj narod, da naj ne gleda na to, katere vere mu je brat, temveč on je šel za ciljem svetih bratov Cirila in Metoda in učil je le bratsko ljubezen. ki naj vlada med vsemi Jugoslovani.

Pokazal pa je tudi realna pota jugoslovenstva, kajti on je takrat bolj poudarjal duhovno narodno edinstvo, kot pa ga poudarjamo danes njegovi potomci

Sredi slavonskih ravnin je dvignil hram božji, ki je izraz jugoslovenske umetnosti in v njem je tudi prosil Boga, da bi dal on spoznanje njegovemu narodu, takšno, kot ga je imel on sam. Ustanovil nam je tudi Jugoslovansko akademijo znanosti v Zagrebu in po njegovi želji naj ne bi bila ta institucija samo last Hrvatov, temveč vseh Jugoslovanov, ki prebivajo od Soče do Črnega morja.

V teh težkih časih pa nam zopet govori naš vladika: »Edinstvo, sloga, ljubezen našega naroda mi je bila največja želja na svetu. Jaz sem na to edinstvo, na to slogo in to ljubezen vedno mislil, vedno delal zanjo, pa čeprav so me zaradi tega mnogi sodili in obsodili. A za to edinstvo našega naroda sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Narod je siromašen, zadevajo ga težki udarci, narod nima prijateljev, ali vsemu se da odpomoči, ako pridemo do sloge in ljubezni, ako pridemo do edinstva... Vsemogočni in večni Bog, usmili se mojega dobrega naroda in zedini ga!«

Poziv zamudnikom!

Tej številki so priložene položnice.

Nakažite takoj naročnino.

Borut:

U črnih dneh

Fant, kaj te razjeda te dni?
Ko mesečnik blodiš med nami,
tvoj duh pa je tam za gorami.
Daj, vse mi razkrij!

»Prijatelj, boli me, boli.
Presanjal sem skoraj mladost,
ko prišla je ura gorja
in v sanjah sezidani most
iz solzne doline — pa gor do neba,
se v prah mi je zrušil na tla.
Moj dom — razvalina,
ljubezen — umrla
in študij — ni vreden spomina.
Bolest se je vame zažrla
in krila ponosna mi strla.«
Velika je ta bolečina,
a v njej se rodijo možje.
Izpij vso grenkobo do dna
in v zarji prihodnjega dne
se dvigneš iz težkega sna.
Na klanec bo noga stopila,
ramena se bodo upognila,
oči pa strmele navzgor.
Če enkrat zaženeš v sovražnika kopje,
če eno opeko boš vgradil
v to novo človeško poslopje,
le enemu bitju življenje osladil,
dovolj bo poplačan napor.

BRATJE IN SESTRE

Pred letom je kot žrtev dolžnosti do domovine umrl mlad, nadebudni pesnik Branko Borštnik. Napisal je lepo število pesmi, ki vse dihajo iskreno voljo in moč do poleta. Toda mlada krila so se povesila in moral je umreti.

Bil je naš član, član MOSD-a in je z velikim uspehom sodeloval v »Naši volji« in »Naši rasti«. Storil je mnogo za našo stvar in zato sedaj čutimo dolžnost, da izdamo njegove pesmi v obliki knjige.

Pozivamo vse, da pristopite k finančni akciji za izdajo in založbo teh pesmi in s tem izpolnite svojo moralno dolžnost!

Po šolah in med javnostjo se sedaj nabirajo ti prispevki. Tudi na vaši šoli kroži nabiralna lista in če tvojega imena dosedaj še ni na njej, nemudoma daruj za pesmi pok. brata Branka Borštnika.

Odbor MOSD-a.

IZ UREDNIŠTVA

Mitja: No ja, letel si in si po dolgem in vztrajnem letenju vendarle pristal na letališču »Naše volje«.

P. J. dijak: Najprej tole: Če pošlješ članek za kakršenkoli list, ga ne smeš poslati na upravo, temveč na uredništvo. — »Vsakdanjen dogodek« je res čisto v s a k d a n j i in je razen tega še vsakdanje podan, tako da pač ne zaslužiš, da ga objavim. Poskusi znova in mi pošlji »Vsakdanji dogodek« v manj vsakdanji obliki.

Zorana: Joj, joj, kako žalostno! Vendar je dobro — sicer sva pa že govorila o tem.

Videk: Kar dobro gre, dasi me »črv« močno spominja na Jenka. Pa nič ne de! Dobra volja je najboljša — ali ne, lepi Videk, ki ti iz srčeca pesmice vro?

Vsem: Več prispevkov, več zanimanja, manj osebnih nagnjenj! Ne pazite samo na to, kaj pišete, ampak tudi na to, kako pišete. Obravnavate lahko še tako star motiv — če ga obravnavate na svojevrsten, izviren in lep način, motiv ni več star. Pazite na formo! O tem kdaj prihodnjič več.

Problemi današnje dobe

Že predvojni mladi generaciji niso bili usojeni ravno brezskrbni časi. V najmlajših letih je morala takratna slovenska mladina obleči vojaško suknjo tuje, sovražne velesile ter krvaveti v borbi, ki jo je izzvalo nemško proti »slovanski nevarnosti«. Minula so leta svetovnega klanja, vsi, ki so to klanje preživeli, so pričakovali dolgo trajno dobo miru, ki naj bi nadomestila vse po svetovni vojni uničene dobrine, predvsem pa nudila malim, na pogorišču centralnih velesil nastalim nacionalnim državam, med njimi tudi Jugoslaviji, možnost mirnega razvoja in trajne konsolidacije. V tem prepričanju smo doraščali tudi mi, predstavniki prve v Jugoslaviji, če ne rojene, pa vsaj **dorasle generacije**. Danes doživljamo vidne dokaze, kako smo se vsi skupaj varali v teh pričakovanjih, saj moramo računati s precejšno verjetnostjo, da tudi nam ne bo prihranjeno to, kar je morala pretrpeti predvojna mladina.

Čemu vse to, ko pa vendar ni normalnega človeka na svetu, kateremu bi se hotelo prelivanja krvi in uničevanja s tolikim trudom in s tolikimi žrtvami ustvarjenih dobrin? Vse človeštvo povdarja svojo miroljubnost, na vseh celinah in v vseh državah se naglaša odločna želja po miru, pa vendar miru ni. Sedaj tu, sedaj tam izbruhne vojna vihra, odkar pa je zavlada v Nemčiji narod. socializem, je postajalo, od dneva do dneva vedno bolj jasno, da bo izbruhnil nov če ne svetovni, pa vsaj evropski požar. Sredi tega požara smo danes in gledamo zaskrbljeni, kdaj bodo kljub naši miroljubnosti in kljub našemu stremljenju, da ostanemo izven igre velikih sil, zagorele tudi naše meje.

Odkod vse to? Poslušajte ene in druge: vsi se bore za resnico in pravico, vsem gre samo za dosego resničnega reda in miru, vsak hoče preurediti to nesrečno Evropo in nesrečne evropske narode po svojem receptu. In vsem prihajajo iz ust lepe besede o strašnih socialnih krivicah, ki so jih povzročile človeštvu po zaključku svetovne vojne sklenjene mirovne pogodbe, vsi hočejo odpraviti te krivice ter ustvariti definitivni raj v Evropi. Žal zopet vsak po svojem receptu in sedaj hočejo s prelivanjem krvi in celo z uničevanjem nedolžnega civilnega prebivalstva, žena in otrok, dokazovati drug drugemu in celemu svetu pravilnost vsak svojega recepta.

Vse to samo radi socialnosti in samo radi reševanja najnujnejših socialnih problemov! Mlademu človeku se mora zmešati v glavi, ko čita in čuje vse to, pa vidi, kako izgleda vsa ta socialnost v praksi. Skozi povojno dobo se vleče kot rdeča nit vprašanje pravične razdelitve dobrin med posedujočim in delavnim razredom, vprašanje, katero je skušala rešiti prva boljševiška revolucija, nato pa totalitarni režimi v Italiji, Nemčiji in Španiji. Brez dvoma so ustvarili ti režimi gotove dobrine na svojih področjih in za svoje narode, bodočnost bo pokazala, katere izmed teh dobrin bodo ostale trajne in bodo prišle v dobro vsemu človeštvu. Danes so samohvale teh režimov še preuranjene, ker se lahko reče, da še ni nobeden od teh režimov na svojem lastnem ozemlju zakoreninjen toliko, da bi mogel računati na stalnost, čeprav so ravno ti režimi vsak zase dosegli v izdatkih za oboroževanje naravnost astronomske, preprostemu človeku nerazumljive številke. Radi reda in miru, radi socialne pravičnosti so spremenili ti režimi svoje države v ogromne tovarne orožja ter skušali napraviti iz svojih narodov do zob oborožene in vsak čas na spopad pripravljene armade.

Na drugi strani so ostale takozvane demokratične sile. Tudi njim je šlo po izjavah njihovih predstavnikov predvsem za red in mir v lastnih državah in izven njih, tudi one so se hotele po-

svetiti predvsem reševanju najnujnejših socialnih problemov, zlasti odpravi brezposelnosti in preskrbi vsega delavljnega prebivalstva z delom in kruhom. Dočim so se totalitarne države oboroževale in govorile s ponosom, da pri njih ni brezposelnih, so se vršile v demokratskih državah ostre notranje borbe. Prihajale in odhajale so vlade, državljani so morali vedno znova na volišče ter poslušati vedno nova gesla, s katerimi so jih vabili njihovi politični voditelji in agitatorji. Naenkrat pa se je slika izpremenila. Tudi demokratske države so se pretvorile v noč in dan delujoče tovarne orožja, tudi te države so pozvale svoje narode pod orožje in tako si stojita sedaj dva svetova drug proti drugemu na zunaj popolnoma enaka. Saj sta oba oborožena do zob in zakopana v ogromne podzemne trdnjave. Tu in tam vlada sedaj le še vojna disciplina, tu in tam imajo prvo besedo generali in topovi. Narod molči, saj je preskrbljen! Rešeni so vsi socialni problemi, vsak je zaposlen, celo proti volji imajo dela preko glave in tudi zaslužka toliko, da lahko žive, če ne drugače, pa na živilske nakaznice.

Druga je stvar seveda za države, ki stoje še izven območja tega klanja in ne žele nič drugega, kot da bi mogle čim dalje ostati v zatišju ter očuvati svojo golo življenje. Pa jim ni nič kaj dobro pri srcu! Naj so njih simpatije tu ali tam, vse se zavedajo, da se vrši borba sicer med velikimi silami, da bo pa odločila ta borba tudi o njih lastni usodi.

Radi socialne pravičnosti se je začelo to evropsko klanje, radi oskrbe tistega malega človeka, ki bi bil najbolj srečen, če bi lahko živel v svojem domačem prostorčku ter si prislužil s poštenim delom toliko, da bi lahko preživljal sebe in družino. Pa je moral kljub temu ta mali človek zapustiti svoj dom in zgrabit za orožje.

Res so sedaj združeni, ker nosijo vsi slične uniforme, žal ne stoje v isti vrsti, marveč oprezujejo drug na drugega z nabito puško v roki.

Radi malih narodov se je vnela ta borba, kajti vse velike sile se zanimajo za te male narode in jim hočejo samo »dobro«. Ene od blizu — in te so malim narodom najbolj nevarne — druge od daleč. Vsaka hoče pač vključiti srečne male narode v svoj življenjski prostor. To se sliši naravnost ganljivo socialno. Nemci nam hočejo da-

L. M.:

Pogled v svet

V današnji številki je prvič natisnjena ta rubrika. Njen namen je zavzeti ob spremembah in doživljanjih na svetovni pozornici popolnoma določeno stališče, presojati vse strani aktualnih dogodkov. Nočemo v tej rubriki voditi kake dnevnikarske politike s časopisnimi racami, ampak precizirati naše mišljenje v zvezi s svetovnim dogajanjem, izražati naš pogled v svet. Rubrika ima namen tudi poglobiti stike s čitatelji in uredništvom tako, da vsako pošlje v uredništvo vprašanja, o katerih želi, da bi razpravljali v tej rubriki.

Z ozirom na današnji svetovni položaj je mladini nemogoče stati ob strani in molče opazovati, ker je že nastopila doba, ko mora stopiti na plan, ker je nastopila njena doba. Čuti nepremagljivo potrebo, da izraža svoje mišljenje, in kritizira svetovni položaj.

V Evropi se je koncem prejšnjega leta vnela vojna na dveh krajih: na zapadu med Francijo in Anglijo in Nemčijo, na severu pa med Rusijo in Finsko. S strogo kritičnim pogledom mo-

ti vse dobrote čim ožjega sodelovanja in sožitja s tretjim rajhom. Italija zatrjuje, da bi bili prizadeti njeni življenjski interesi, če bi se zasidrala na Balkanu kaka druga velesila. Moskva trdi, da je vzhodni del Balkanskega polotoka njeno zgodovinsko in naravno področje, kamor se sme seči nobena druga roka. Angleži in Francozi so pa mnenja, da je Balkan toliko važen zaradi ravnotežja na Sredozemskem in Egejskem morju, da ne bi mogli mirno gledati, če bi katerakoli druga sila spremenila današnje stanje na Balkanu. Blagor nam, ki imamo toliko dobrotnikov okoli sebe in nad seboj, vsi nam ponujajo svoja srca in svoje mošnje in ni čuda, če smo kar zbegani od te dobrotne naklonjenosti.

Timeo Danaos et dona ferentes! Star izrek, ki velja v današnjih časih zlasti za nas, nesrečne Balkance, ki se nam iz vseh strani ponujajo odprte »bratske« roke. Vsi nam hočejo pomagati, vsi hočejo dvigniti naše gospodarsko, kulturno in socialno stanje, vsem se smilimo, ker smo še toliko zaostali napram zapadni, srednjeevropski ali moskovski kulturi. Zato pa je najbolje, če ostanemo lepo zase, pa se zmenimo med seboj in rečemo: Vemo, da smo majhni in nekulturni, zavedamo se, da nismo še dorasli drugim mnogo višjim kulturam, zato pa ostanemo raje sami zase ter spremljamo od daleč vse to, kar se danes dogaja v znaku socialne pravičnosti in kulture. Spoštujemo seveda vse, ki nas ljubijo, najbolj tiste, ki so od nas najbolj daleč,

Kljub pomanjkanju kulture imamo pač tudi mi Balkanci svojo naravno pamet, dano od Boga. In ta naravna pamet svetuje tudi nam isto, kar je svetovala pred stoletji ali desetletji narodom, ki nas danes obkrožajo kot velesile: Brigaj se vsak zase in pusti drugega v miru.

To je naš glavni problem v današnjih dneh, za uresničenjem tega problema moramo stremeti vsi, zlasti mi mladi, ki se zavedamo, da nam je naša nacionalna kraljevina Jugoslavija edino zatočišče in da bomo morali poginiti ne samo nacionalno, marveč tudi socialno, če bi prišli proti svoji volji v ljubeznivi objem toliko naklonjenih nam zunanjih sil. »Jugoslavija fara da se« — to bodi naše geslo. Zato posvetimo vse svoje misli in vse svoje sile svoji lastni državi, svojemu lastnemu narodu. Odklanjajmo vse, kar nam ponujajo tuje centrale in tuje kulture, delajmo sami iz sebe in za sebe, le tako bomo rešili sebi in potomcem svoj tako težko pridobljeni in vsled tega tako dragoceni dom.

ramo premostriti obe fronti, da bi prišli do resničnih zaključkov, ker je vse svetovno časopisje v rokah propagande in lahko čitamo najbolj fantastične in najbolj nasprotujoče si vesti. Francija z Anglijo za Maginotovo linijo in Nemčija za Siegfriedovo se bojujeta bolj s propagando kot z orožjem, ker sta obe kriti za utrjenimi linijami. V ta namen se poslužujeta tudi svojega letalstva. Huje je na morju, kjer je bilo medsebojno povzročeno že veliko škode v moštvu in v tonaži.

Težko je tudi dobiti danes točno definicijo te vojne, ker je toliko nagibov, ki bi vodili lahko do vojne, pa se ne ve, kateri je pravi. Nekateri imenujejo to vojno vojno demokracije proti fašizmu, vendar se mi zdi precej riskirano govoriti danes o angleško-francoski demokraciji, ki pravzaprav ne obstoja več. Gotovo pa je ta vojna v veliki meri povzročena od militaristične,

Nemčije, ki je prišla zopet na tisti del razvoja, ko je bila sama sebi premajhna in se je morala širiti proti vzhodu na Poljsko, kjer je zadela na Zvezo So-

vjetskih republik, s katero je sklenila pakt o razdelitvi Poljske in prijateljsko zvezo.

Tudi ta zaveznik Nemčije ni sedaj miroval in se je vrgel na Finsko, češ da ta mala država ogroža njeno varnost. Toda Fini se niso vdali usodi, ampak so se nasilju zoperstavili in svet se je res čudil, da se je našel mal narod, ki si še upa boriti za svoje pravice in za svoj obstoj. Ne glede na to, da je Moskva s tem svojim korakom kršila besede svojega ideologa Marksa, ki je v »Manifeste communiste« izjavil, da je treba spoštovati suvereno telo naroda, da je kršila tudi idejo internacionalizma, za katerega zagovornico se je smatrala, internacionalizma, ki bi se moral širiti z razumom in ne z orožjem. So še ljudje, ki zagovarjajo ta korak, češ da so vladale v Finski slabe razmere, da so zatirali

proletariat. Res se ne da tajiti, da bi bile razmere v Finski nad vse ugodne. Toda kdo je bil poklican, da vse to uredi, ali Moskva ali finski Moskva gotovo ne. Finski

pa se danes bori proti Sovjetom, ker sama gospoda gotovo ne bi nudila takega odpora. Pravijo, da je premrzlo za vojno in da zato tudi Rusi ne napredujejo. Mraz je tudi Fincem, pa vendar se branijo in brez dvoma dosegajo uspehe. Ponovno smo videli, da ruski vojak ni za zasedanja. On zna braniti svojo zemljo, ne pa podjarmljevat druge. Ne ljubiti niti imperializma, niti fašizma. Kakšen bo izid te vojne, bi bilo preveč tvegano napovedovati, ker bodo v Evropi gotovo nastopile velike izpremembe, ki Slovanom nikakor ne bodo v škodo...

Kako je gledal Masaryk Rusijo!

II.

To prepričanje o nravnem bistvu carizma je dozorelo v meni že davno pred vojno; v svoji knjigi o Rusiji, ki je izšla ravno pred vojno, sem popisal in analiziral nesrečno stanje Rusije. Naravno se po izrbuhu vojne nisem mogel strinjati z domačimi in ruskimi rusofili.

Češka kolonija v Rusiji je pričakovala osvojenja naroda od carja; to je bilo spricho politične izobraženosti naše kolonije v Rusiji razumljivo, tem bolj, ker se je car osebno spodobno obnašal proti našim. Takoj v začetku vojne, 20. avgusta, je sprejel češko deputacijo. Omenil sem že nade, ki jih je ta sprejem pri carju vzbudil tudi pri nas doma. Malo pozneje, 17. septembra 1914, je car zopet sprejel češko deputacijo in pokazal zanimanje za Slovaško, kajti izprosil si je spomenico o njej. Leta 1915. je poslal našim legijonarjem v Francijo odlikovanja. Leta 1916. je govoril o češkem vprašanju s Stefanikom, katerega je v ruskih vojaških krogih podpiral general Janin; junija meseca je car v principu odobril projekt organizacije naše vojske, julija je privolil, da izpuste Slovanske ujetnike in decembra je zopet sprejel našo deputacijo.

V tej stvari je torej car osebno spodobno ravnal, ali tem očitnejša je bila tudi v tem primeru razlika med carjem in carico. Res je, da so bile carjeve izjave, ki jih je dajal našim ljudem, neobvezne, toda naši rojaki v Rusiji so se opajali nad vsakim proglasom, v katerem je bilo govora o slovanskih bratih; povedal sem o tem svoje mnenje takoj spočetka in opozoril, da je oficijelna Rusija razumela pod imenom Slovani predvsem pravoslavne.

Rusija in zlasti car sta se takoj od vsega spočetka angažirala za Srbijo; to je res, ali za Srbijo so se takoj izjavile tudi druge države, nihče ni hotel dovoliti, da bi se Dunaj dotaknil Srbske neodvisnosti. S »kazensko ekspedicijo« bi bila pa Rusija soglašala, kakor Anglija.

Naši ruski rojaki so se zlasti sklicevali na avdijenco 17. septembra 1914; ali kdor pozorneje prebere poročilo o njej, ga bo ravno ta avdijenca razočarala. Samo politični otroci se seveda dajo odpraviti z besedami, zlasti besedami političnega otroka, kakršen je bil car; pokazal je zanimanje, ali obveznega ni obljubil ničesar.

Znano je, da je car na dvoru svojega očeta marsikaj slišal o Slovanih in se je baje zanimal zlasti za Lužičane; vendar ni imel vseslovanskega načrta in tega niso imeli niti njegovi ministri. Sicer bi ne bil imenoval za ministra za zunanje zadeve človeka, kakršen je bil Stürmer, o katerem je vedel, da je odločen gemanofil. Car je marca 1916 soglašal tudi z baronom Rosenom, čigar protislovansko mišljenje in germanofilski program sta bila znana, namreč program, da mora Rusija čimprej skleniti z zavezniki mir.

Kolikor se tiče slovanskega programa oficijelne Rusije, se more opaziti, kako je postajala Rusija v teku vojne — radi porazov — v svojih izjavah o Slovanih vse bolj previdna. Omenil sem razne proglase v začetku vojne. V razgovorih s Petrograjskim dopisnikom lista Times 29. maja 1916, se je Sazanov še spomnil »slovanskih bratov«, ali govoril je le o njih »bodoči organizaciji« in obljubljal Poljakom kar največjo avtonomijo. Ko pa je Trepov malo pozneje govoril o namenih vojne, ni več omenil Slovadov; in car ponavlja v svojem povelju armadi in brodivju za Trepovom, da je cilj vojne Carigrad in svobodna Poljska, seveda z Rusijo neločljivo združena, kakor je dejal Trepov in pred njim Stürmer.

Pravi ruski program vojne jasno razberemo iz tajnih pogodb, v katerih je Rusija razkrila svoje prave namene.

V nekaterih oficijelnih slavjanofilskih ruskih krožkih se je že prej analogno pomišljalo na osvojitve Slovaške, vsaj vzhodne in srednje, brez ozira na češke dežele; te so bile, zlasti Češka prepuščena zapadu. Ta načrt so omenjali včasih tudi nekateri naši ljudje, na primer že v času ruskega pohoda pozimi 1914; slovaško-rusko društvo v Moskvi, ki je koncem leta 1915. pripravljalo slovaški kongres, je predlagalo, naj se ta kongres zavzame za priključitev Slovaške k Rusiji; potem so se pojavili podobni načrti tudi za časa ofenzive Brusilova poleti 1916.

Kakor rečeno, carska Rusija je bila protislovanska, ker je hotela brez ozira na posamezne slovanske narode popolnoma po svojih strateških namenih zaokrožiti svojo veldržavo in v prvi vrsti dobiti Carigrad. Da je pri tem žrtvo-

vala znatne dele slovanskih narodov, ne izvira iz zle volje — to je bilo več: slabost in nespособnost.

Primer, kako je oficijelna Rusija razumela slovansko vprašanje, nam daje tudi general Aleksejev. Pogovarjal sem se (pravzaprav polemiziral) z njim o svetovnem položaju in o Rusiji. Previden, kritičen človek, sicer konservativen in ozko ruskih nazorov, vendar bi se ne bil bal, žrtvovati po potrebi tudi carja, da bi rešil Rusijo. Eden izmed prvih in zelo kmalu — 1915! je spoznal, da ruska armada ni kos Nemcem; zato ni smatral osvojitve Carigrada in Dardanel za edini smisel vojne, poč pa je nasprotno bil 1915 za mir s Turčijo, da bi se ruska armada sprostila proti Nemčiji; odtod tudi njegove simpatije za načrt o večji češki armadi. Naše rojake v Rusiji je presojal precej kritično in ni mu bila všeč petrograjska kolobocija. O Evropi in zlasti o nas in o avstroogrskih narodih je imel nejasne nazore. V začetku vojne si je zamišljaj, da bi se dala Avstro-Ogrska razčleniti na države, ki bi služile Rusiji; Češka naj bi se razprostirala do Jadranskega morja, do Trsta in Reke in bi na ta način obsegala znatne dele nemške Avstrije (z Dunajem)! Slovaški bi naj dobila le del Košic, mesto tega pa mnogo Madžarov. To se pravi, v češki državi bi bila po ruskem načrtu večina nečeška! Srbija bi naj se razprostirala do Rusije, na severu torej do Užhoroda! Car je baje obljubil svojo pomoč Srbiji in radi tega naj bi Srbija mejila na Rusijo — na severu! Pri tem se na Madžare ni več pomišljalo, čeprav je v začetku vojne tudi Aleksejev zelo računaj na to, da se bodo Madžari odcepil od Avstrije; v tem primeru bi jim bili bratje Slovani brez usmiljenja žrtvovani. Sicer pa je general Aleksjev razumel, kaj pomeni za Rusijo revolucionarno gibanje v Avstro-Ogrski in ga je skušal okrepiti. Kakor sem že omenil, se je trudil pomagati našim v Rusiji pri organizaciji vojaških oddelkov. Zaščitil je tudi Štefanika pred Petrogradom.

Rusi so že davno imeli priliko in dolžnost, voditi glede Poljakov in Malorusov slovansko politiko; zgodovina te politike je žalostno poglavje ruske zgodovine in hkrati dokaz, da je bila Rusija neslovanska.

Carska Rusija ni bila slovanska, pač pa bizantinska, dekadentni Bizanc jo je pokvaril. Kolikor se posebno nas Čehov tiče, se je Petrograd bal našega liberalizma in katolicizma. V ministrstvu za zunanje zadeve (bilo je tam nekaj dostojnih in poštenih mož) sem izvedel, da se je pričelo podrobneje premišljati o nas šele tedaj, ko sta nas začela priznavati Pariz in London.

Časopisje madžarske manjšine

V začetku septembra je pričel izhajati v Bački Palanki nov madžarski tednik »Bačka Topola — Magyar Hirlap«, katerega izdajatelj in odgovorni urednik je Tilger Mlahaly. S tem se je torej število madžarskih tednikov pri nas zvišalo na dvajset, kar je na vsak način prav lepo število. Madžarska manjšina ima danes v Jugoslaviji: 4 dnevnik, 20 tednikov, 4 polmesečnike, 6 mesečnikov in še štiri liste, ki pa ne izhajajo redno. Dnevnik so: **Mapla**, poizvedovalnega značaja, ki izhaja v Subotici; **Rgeli Ujszag**, verski list v Novem Sadu; **Uj Hirak** v Somboru in pa **Hirado** v Petrogradu, ki je glasilo bivšega senatorja Varadya. Povprečno lahko računamo, da znaša naklada teh štirih dnevnikov 25.000 izvodov.

Ko so prišli Madžari pod Jugoslavijo, se jim gotovo niti sanjalo ni, da se bo njihov manjšinski tisk tako razvil. Saj se tudi ne bi, če...

Madžari imajo pri nas tisk vseh mogočih barv in tipov. Imajo politične, strokovne časopise, imajo verske liste, da celo liste propagandnega značaja. Nikakih zaprek jim ne delamo pri sno-

vanju novih listov, ne napravimo nobenega koraka zoper bitnost madžarske kulture in nikaškega koraka zoper nezadovoljstvo, ki ga ti listi povzročajo...

Prav močno je razvit verski tisk, pa tudi drugi, da celo gasilci imajo svoje glasilo, **Atüolto**, ki izhaja v Bogojevcu.

In mi?... Kaj imamo mi na Madžarskem? — Nič. —

Tukaj bi morali nekaj storiti, kajti nemogoče si je zamišljati organizirati manjšino brez lastnega lista, brez glasila.

Potreba osnovanja jugoslovanskega tiska na Madžarskem pa se kaže najbolj v tem, da so prepovedali Madžari vsako prenašanje časopisov, celo verskih iz Jugoslavije v Madžarsko.

—Uj—

V SLOVANSTVU JE MOČ!
BODOČNOST JE SLOVANSKA!
ZDRAVE IDEJE SO VEČNE!

Prispevki mladih

Zorana:

Prva bolečina

V samotno gorsko vas je prišel slikar. To je bil velik dogodek za preproste ljudi. Naslikal jim je njihova polja in domove, njihove hribčke in gozdove. Slike so bile čudovite, saj je slikar naslikal vse to, kar je občutil in dal vsaki sliki srce. Zemlja ga je priklenila nase in čutil je njeno toploto, videl v njeno srce, krog in krog njega pa je omamno dehtelo: pšenica, trata, gozdovi... Bil je velik umetnik.

Nekega dne je zagledal pred svojo sliko majhno dekletce. Gotovo je občudovalo sliko, saj je imela oči široko razprte, začudene in sanjave. V naročju je imela šopek rož in slikarju se je dozdevalo, da je to dekletce ena izmed cvetic v šopku, najlepša, najčudovitejša. Roka mu je kar sama narisala ta prizor.

Ko je sliko dovršil, je stopil k njej.

»Vzemlji, ji je rekel in ji stisnil v roko sliko.
»Kako ti je ime, ti mala lepotica?«

»Katinka sem, gospod.«

»Katinka! Rožica med rožami, pomlad, kraljica vse te prekrasne dežele si!« Pokazal je z roko na polja in bele ceste, na kmečke hiše in gozdove. Nato ji je vzel iz šopka cvetico in šepnil: »Za spomin nate, Katinka!«

Katinka je strmela in molčala. Pogledala ga je in videla dva plamena. To so bile njegove oči. Segla si je z roko na srce. V njenem srcu se je tedaj nekaj predramilo, jo vso prešinilo in začutila je neznano sladkost.

Slikar jo je prijel za roke, ki so vse trepetale.

»Zbogom, Katinka!« ji je rekel. »Vedno se te bom spominjal in mislil na to uro. Drugo leto

se vrnem in zopet se bova videla. Postala bova prijateljca. Kaj ne, Katinka!«

In odšel je. Ko pa je minilo leto, je zopet prišel, toda ne sam. Spremljala ga je mlada, elegantna dama.

»Njegova žena!« so menili kmetje.

»Njegova žena!« je spreletelo Katinko. Šla je počasi čez vas, s sklonjeno glavo, z otožnimi očmi. Šla je dalje, dalje in prišla na mesto, kjer je spoznala slikarja. Obstala je, zastrmela v daljavo, njeno srce pa je občutilo prvo bolečino.

Iz šolske vsakdanjosti

1.

— Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis, — se čuje mogočen bas izza katedra, in res, grozna je pot do našega Torte: cveki, pomešani s fajfami in redkimi trojkami. Štirki sta le dve.

Boltažar Torta bruha heksametre kot vulkan lapile in če bi šolska ura trpela dve uri, bi bila 7.c čisto gotovo vsa gluha. Toda ime Boltažar Torta, njegovo pravo in pristno lepo zvoneče ime se v današnji propali dobi le še redkokdaj sliši. Vsi mu pravijo Jupiter Tonans.

Ravno polovica dijakov je bila do sedaj izprašana. Zato so cni veseli, brezskrbni in polni življenjske moči, ker vedo, da bodo imeli do konference mir, drugi pa so zaskrbljeni in potrni in prav zdajle pričakujejo kam bo treščila strela, mogočno orožje maščevalnih Jupitrovih rok. In strela trešči v nabit odličnjaški strelovod in vsi hrasti okoli njega pogledajo na uro, kajti »profitirali« so vsaj za 10 mi-

nut. Jupiter Tonans tiho posluša in samo tu pa tam mu uide osamljen stok iz mogočnih prsi in takrat zaplahutajo dolgi lasje razrednih gizdalinov. Danes je neznosen dan: mogočni bog je nahoden. Zemljani pričakujejo, da se bo On vsak hip useknil in moštvo prvih klopi že obtežuje knjige in tišči glave pod klop.

Pa zaenkrat je še vse mirno. Odličnjak elegantno prevaja Ovida in Jupitrova roka že sega po svinčniku. Svinčnik že tišči med prsti, pa nenadoma pade po tleh, kajti mogočna roka je postala mlahava in nemočna, telo se je vzpelo kot telo terciarnega brontosaura pred smrtjo, silna pljuča so zaplala in zrak je občutno zmanjkal. In tam gori je završal orkan.

Iiiiiii! Čihčihisije jočihiiii!???! — — — Kiheec je bil tako silen, da je sapa pometla vse božanske knjige s katedra. Toda to še ni vse!

Jupiter seže po velikem, rdečem robcu, ga svečano razgrne, si vanj skrbno zavije svoje ogromno vohalo, potem pa puhne kot lokomotiva Orient-ekspresa na postaji v Carigradu. In zopet je panika med papirji in lasmi!

Sedaj šele, ko je nevarnost potovanja po zraku odstranjena, si upa krdelce odličnjakov zakaditi se na oder in vneto pobirati lističe, liste, zvezke in knjige. Tudi razrednico.

Toda pritajen smeh Tineta Počepa le ni ušel bistrim očem in ušesom Jupitra Gromovnika in kakor v odgovor je zagrmelo s table:

— Contigerat nostras infamia temporis aures! Tine Počep, od tega verza dalje prevajajte!—

Strela z jasnega!

Tine je bil vendar že vprašan! Aleluja hudičeva, kaj naj to pomeni?

Koljo Smiljanič:

Velika fantazija

Ali čuješ ti, ki sem to tebi napisal?

Ne reci ničesar, jaz sem fantast in sem napisal »Veliko fantazijo«.

1.

Žarko Željan se je vračal z univerze. Tako silno se je dolgočasil, da ni niti vedel, kaj bi si zažvižgal. Vrh vsega se je še strašno slabo počutil — kar opletal je naokoli, še hoditi ni mogel. Motila ga je vsa ta zimska svetloba in ga dražila v oči.

V Zvezdi je srečal znanca.

»Zdravo, Žarislav! Kako pa kaj danes? Ali kaj mačka? Včeraj si bil res izredno posrečen. Ne vem, ali so te pomilovali, ali so se ti posmehovali.«

»Hm.« Žarko se je suho nasmehnil. »Ne vem, zakaj bi bil posrečen.«

»Ko bi vedel, kakšne si kvasil! Moj Bog! Čakaj, da se domislím. — Aha, rekel si: če človek izgubi prijateljico, je hudo, če izgubi dekle, je še huje in če izgubi prijatelja, je najhuje.«

»No, saj! In jaz sem izgubil vse troje. Zdravo!« Žarko se je obrnil in odšel.

»To ti je tip, ta Brane! Kaj se mi čudi? Ko bi vedel, kako mi je, bi me samo pomiloval in bi me razumel. Pa res, nihče me ne razume. Vera, ki sem mislil, da mi je prijateljica, mi je rekla, da sem zmešan zaletel. Zvezdana, moja divna deklica je dejala da nisem več njen, ker sem fantast in Stojan pravi, da sem napol blazen. Kdo bi se potem ne napil? Čemu me ne razumejo? Vera je vihrava, Zvezdana je domišljava in Stojan — no, ta je, ne vem kakšen! Včeraj se mi je zdelo, da sem bil tako dolg kot tale kostanj in da

obenem segam z roko do sonca. Hotel sem uničiti sonce, pa je prišla Zvezdana iz neke daljne zvezdice in je rekla: »Žarislav, pusti to!« in jaz sem pustil, jaz norec, ker jo ljubim. Potem sem se zbudil in ne vem, kaj vse se je zgodilo ta čas. Pa saj je vseeno!«

Nasproti mu je prišla vitka, lepa deklica temnih oči in smejočih se ustn.

»Zvezdana! Počakaj malo!«

»Servus, Žarko! Ne morem, grem s Stojanom v kino!«

Odbrzela je.

Žarko je gledal za njo in dve solzi sta mu orosili oči. Ena za Zvezdano in ena za Stojana.

»Kaj je le vse tako strašno svetlo? Zakaj? Zato, da vidim vse, kar se ruši nad menoj in kar me uničuje. Da vidim Zvezdano, kako hiti k Stojanu in Stojana, kako čaka Zvezdano; da vidim tisoče in tisoče Stojanov in Zvezdan, ki varajo drug drugega in še druge. Da vidim?«

»Nočem več videti. Čemu je svetlo? Tako svetlo. Če bi bil Bog, bi uničil svetlobo. Da, uničil.«

»Uničil svetlobo?«

Žarko je prišel domov in sedel na divan. Zagledal se je v žarke, v svetlobo.

»Kaj, ko bi uničil svetlobo? Saj jo študiram! Ko bi uničil luč?«

Nasmejati se je moral samemu sebi.

»Take blaznosti mi rojijo po glavi, kaj čuda potem, da se mi vsi čudom čudijo.«

Zleknil se je po divanu in se zagledal skozi okno. Zelo mrzlo je bilo zunaj in zelo svetlo.

»Kaj neki počne Zvezdana?« je premišljeval Žarko. »In Stojan?«

Zunaj se je svetloba igrala okoli hiše. Svetloba je bila kot velik stožec, ki je oklepala zemljo in kristalila vsak najmanjši stvor na njej. Vse je bilo tako jasno, kot na dlani: svetloba je

razkrinkala vsako bitje, razkrinkala ga je kot lažnivca, kot varalico, svetlobi ni ušel niti najmanjši košček stvarstva.

Zunaj se je svetloba igrala okoli hiše. Svetloba, to niso bili žarki božjega sonca — to je bila materija, snov, ki se je svetila, ki je je bilo vse polno, ki je prodirala s strašno, nezasišno naglico v vse koticke vesoljstva, svetloba v vseh najmanjših podrobnostih od atoma do atoma, segajoča v kosmos milijard atomov.

Zunaj se je svetloba igrala okoli hiše. Svetloba je bila kot življenje: zdelo se je, da odkriva resnico, pa je odkrivala laž in prevaro. In vse je lagalo kljub svetlobi, tako lagalo, da se je resnica zdelala laž in da se je Satan zdel Bog.

Zunaj se je svetloba igrala okoli hiše.

2.

Mladi Žarislav je imel svoj laboratorij. Oče mu je kupil opremo za rojstni dan in laboratorij je vsak mesec postajal lepši in popolnejši in s prvim januarjem je štel še dve sobi. Po ves dan je pretičal v njem, študiral, pisal, računal in si ubijal glavo. Hotel je prodreti v skrivnost svetlobe.

»Včeraj mi je prišla čudna misel, da je svetloba materija«, je rekel svoji sliki, »ali je res?«

»Res«, je pokimala slika.

»Ha, ti si mi dečko, Žarislav!« ji je rekel.

Šel je v laboratorij. Sklonil se je nad največjo lečo in zbiral žarke, potem jih je pa nameril v razna ogledala in instrumente, ki so jo v tisoč odtenkih razločevali in spojevali.

»Če je svetloba materija, potem je to nekaj strašnega, hu hu: potem znorim.«

Vse dopoldne se je sklanjal nad kovinaste aparate, se včasih zagledal v sonce, pa se znova sklonil in delal. Ves hrbet ga je že bolel.

Pa Tine Počep le vstane in začne prevajati. Toda vse, kar spravi iz sebe, je samo krepk in zategnjen polglasnik: — Eeeee! —

Jupiter ni zadovoljen: — Šau, šau, kaj pa to? —

Odgovor je: — Eeee! —

Jupiter se razveseli: — Šmirčkal Pa ja ne? —

Tine Počep: — Eeeee! —

Jupiter: — Uuuul! —

Tine Počep: — Aja, aja! —

Tedaj šine Gromovnik pokonci, se zaleti k peči in zarjove kot lev v puščavi: — Aja, aja, vem: aja, aja! to je vse, kar znaš! Potem pa še hočeš triček! Šmirčkal Sedeas! —

Tine Počep je že zdavnaj sedel.

Pozneje se je izvedelo, da njegova knjiga sploh ni bila latinska, ampak navaden šuntroman, kaj vem kateri!

2.

Naš dober znanec Sračica sedi v zadnji klopi. Matematika je. Ljuba Paprika se steguje pred tablo, se dela interesantno in koketira z dijaki. Tudi s Sračico. Saj Sračica je eden razrednih gizdalinov. Kam so prišli! Profesorica matematike zaljubljeno pogleduje njega, Sračico, ki je bil nekdanj matematični revež prve vrste! Tako si vsaj Sračica misli.

In čimdalje gleda Sračica, znani slikar in malar, Ljubo Papriko, tem bolj postaja zamišljen. Končno ne vidi ne Paprike, kako razlaga, ne Gmajnarja na levi, ne Košutnika na desni, Sračica je zamaknjen v preteklost trnjevo in kamnito.

Sračica je beden drugošolec. Za katedrom robanti ne ženska, ampak gorila z imenom Mila Cucelj. Divje razmršeni lasje spominjajo na levji kožuh, besno sršeče oči na tigra, vrat na Julijske Alpe — skratka, Mili Cucelj poganja pod nosom plodovit puh, da, kar cele muštače. Še sedaj, ko je Sračica vendar že sedmošolec, se ne more postaviti s takimi brki.

V 2. c pišejo matematično nalogo. Reditelji razmečejo zvezke po »klasu« in se drhtečih nog in rok zopet skidajo v svoje klopi. Mila Cucelj napiše na tablo prvo nalogo. Sračica zavije oči proti nebu in prosi navdihnjenja od sv. Duha — toda nič ne pomaga, prva naloga je za Sračico španska vas.

Joj, druga naloga je za Sračico špansko mesto! Bog ve, ali Madrid ali Barcelona?

Torej samo še ena naloga! Bomo videli. Toda tretje naloge ni! Samo dve sta na tabli in Sračica kot skozi meglo vidi, da Mila Cucelj že sedi in da besno preži baš po njem.

Sračico stresa zdaj arktični mraz, zdaj ga kuha ekvatorialna vročina, zdaj se koplje v oceanu znoja, zdaj mu vro veletoki iz oči. Toda Sračica se zbere. Sosed mu pomoli listek. Živijo, Sračica bo prepisal, Sračica bo izdelal.

Deset minut in obe nalogi sta čedno napakani v zvezek. Še pet minut in konec bo mučne ure, v kateri se je odločila usoda mnogih mož. Še štiri minute, še tri, še dve, še ena...

Bomba! Sračica je dobil nov listek: — Vse kar imaš napisano je »fouš« — In dva popolnoma drugačna računa se režita obupani Sračici.

— Zvezke na kup! —

Prepozno, Sračica odda, Sračičin zvezek je že v Milinih rokah. In ko Mila Cucelj zmagovalno odide iz poraženega razreda, vsi vstanejo. Le Sračica ne, kajti Sračičine hlačke so polne nečesa... Česa? Čemu vprašujete? Preberite še enkrat ime: Sračica, in vedeli boste...

Toda pozabil sem zabeležiti, da Sračica od tistih dob nosi pumparice, zlasti kadar pišejo naloge, ali kadar meni, da bo kaj vprašan.

»Žarislav, kosit!« ga je poklicala sestra.

Kar prestrašil se je. Sunkoma se je obrnil in zamahnil z roko, naj odide. Pri tem pa ga je oplazil močan sončni žarek iz leče, ki je bila namerjena v bleščeči merilec jakosti svetlobe.

Zacvrčalo je in Žarislav je kriknil.

»O, Bog, kaj imaš, Žarislav?« je vzkliknila Zorica, njegova najljubša sestra.

»Joj, kako peče!« Žarislav je dvignil roko in Zorica je zagledala do kosti prežgano desno dlan. Meso je bilo črno in ga sploh več ni bilo.

»Aha, zdaj ga imam!« je nenadoma zavpil Žarko, kot da ne bi imel nikdar nobene rane na roki. »Vidiš, svetloba je materija in umakniti se ji mora vse, izrine vse in odtod njen pritisk, ki ga čutimo kot toploto. Če je hud, je vročina in če je prehud, nam razžge meso. Učinek je ravno tak kot toplotni. Sijajno!« Zgrabil je za svinčnik, toda sunil se je v rano in postal mu je slabo.

»Zorica, podpri me! Vode!« Opotekel se je dol, v kuhinjo in se zgrudil na stol.

Polili so mu dlan z oljem. Rana ga je strašno peka. Nekdo je steke po zdravniku.

»Zorica, v laboratorij.«

Odšla sta gor in Žarko se je zgrudil v naslanjač. Zavezala mu je roko.

»Piši, Zorica! Piši: Energija svetlobe je identična s toploto in je tem večja, čim... ah, boli... kje sem ostal?«

»Tem večja, čim...«

Zorica je sedela za kromano pisalno mizo in pisala v bratov zapisnik. Vse je napisala, kar je želel Žarislav.

»Svetloba je materija in je nabita s skrajnimi... nabita; nabita!... Nečesa sem se domislil... Nabita?!«

»Na-bi-ta.« Zorica je stenografirala: »Nabita...«

Nekdo je potrkal na vrata. Mama in zdravnik sta vstopila.

»Nabita!« je vzkliknil Žarislav in udaril z roko po naslonjalu.

»A-aa«, je še zagrgal, potem pa se je onesvestil in njegov razboleli razum je zaplaval v temne sence halucinacij in sanj.

Odnesli so ga v njegovo spalnico in zaklenili laboratorij.

»Še ubil se bo!« je zajokala mama.

»Ne jokaj! Veš, Žarko bo nekaj strašnega napravil iz sonca. Vse bo strmelo. Potolaži se, mama!« Zorica jo je božala. Hotela je ostati v laboratoriju in odstaviti lečo od sonca, pa jo je mama izvlekla ven.

Laboratorij so zaklenili.

Tedaj so se leče spogledale: »Kaj, ga ne bo več?«

»Še pride!« je rekel merilec jakosti. »Peče me, izgini, ti velika leča!«

»Ne. Glej, kako je močno sonce!«

Leča se je smejala. Merilec jakosti je bil vedno bolj rdeč. Ali od jeze ali od svetlobe — ni vedela leča.

»Mrtev bo in ti z njim. Se ne da pomagati.« Leča se je smejala, da je migal njen konveksni trebuh.

Zrcala so se razburila: »Pusti ga! Daj mu mir! Žarislav bo prišel.«

»Haha. Ne pride«, je režala leča.

Tudi druge leče so se hudovale. Konveksne so napenjale trebuhe, konkavne so jih krčile.

Tedaj je poskočila spektralna prizma: »Ali boš dala mir?«

»Ne!« Leča se je smejala in smejala.

Prizma je zavpila: »Kontakt!«

Videk:

„Hohštapler“

Po promenadi gizdalin špansira, se po lepih deklicah ozira in roko svojo v žep tišči — na suknji krajec vstran štrli.

V oblih ramah kilo vate, rumene nosi le kravate. Kar v roki rokavice ima, ne zebe ga, ne grize ga.

Od mame dinarčke je lupil, da čevlje s korkom si je kupil. Še podkvice si je nabil, da po plesišču step bo bil.

Ko šeta se po promenadi, kravato si podjetno gladi, je kar prijeten na pogled — objema vendarle ko kmet.

Kadar gre z deklico na randi, pobaha se, da pil je brandi; in whisky, cocktail se vrsti, čeprav jih niti videl ni.

Doma le svoje starše molze, oči rose mu tudi solze, samo da za Petrička ima, kjer poker lordovsko igra.

A v kopalnišče, če zavije! O, kje ste, kje ste, iluzije? ... Saj ga je sama koža, kost, kot da imel bi vedno post.

Boječe se v vodo ozira; kako se tu manipulira, velike dela mu skrbi. Kje zdaj, hohštaplerček si ti?

Ubogi ti ljubljanski svet, ki moraš osle te trpet!

Žica je skočila v stikalo. »Zk!« je reklo in atomi elektrike so zabrnili v detektorju.

»Zzz! — —«

Nekaj se je premaknilo, leča se je malo stresla, drugega pa ni bilo. Še vedno se je krohotala merilcu, ki je umiral. Moč svetlobe ga je ubijala in mu davila jekleni vrat.

»Katoda!«

Negativni tok je šinil v svetlobne delce, v svetlobne atome, ki so brzeli in divjali z neznansko naglico.

»Anoda!«

Tedaj se je vse zavrtelo, razletelo, počilo, in samo: bum!

Nič več ni bilo leče, nič več prizme, niti merilca ne. Samo: bum! — in vsega je bilo konec.

Atomi svetlobe so se razleteli in niti sledu ni bilo več o laboratoriju, ki je bil že zaklenjen.

Zorica je položila Žarislavu obkladek na čelo. Že dve uri je blodil.

»Da ne bo umrl!« se je prestrašila.

»Žarislav, ali ti je bolje?«

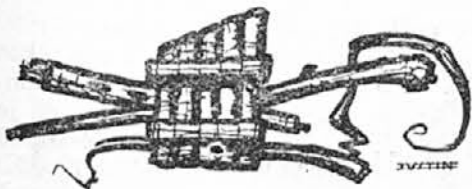
Žarislav je negibno ležal in nekaj mrmral. Zorica je zaihtela. »Kaj ne veš, da sem jaz, Zorica, ali ne veš? Saj sem tvoja sestra, najljubša.«

Dolgo v noč je sedela ob njem in mislila nanj. Na njegove sanjave oči, na sanjave besede in na njegovo ljubezen.

Zaihtela je.

»Samo zaradi nje je tak. Kako je bil prej vesel in razposajen, sedaj pa... Žarislav! Glej, lunica sveti in na čelo ti sveti in v lase se ti pletejo žarki in ti sanjaš o teh bledih, tajnih, srebrnobelih žarkih. Žarislav, o žarkih sanjaj in ne o Zvezdani.«

(Dalje)

KULTURA

Dr. Anton Debeljak:

Nemščina v boju z latinščino

Ob tej priliki poudarim, da frc. gris, siv ne more iti na germ. grau (kakor trdi Helmut Ibach *Deutschunterricht im Auslande*, 1939, H. 10), pač pa na besedo, ki slove danes Greis. Prav tako se moti Ibach, ako staroslov. izraz listi = papir izvaja iz nemščine List = zvižaja. Naš list je samostojna indoevrop. tvorba, iz omejenjene nem. podlage pa je po Bernekerju morda last, prélést. Pač pa je nem. Buch dal naše bukve, dočim knjigo izvaja Finec Mikkola iz asirskega »kunukku«, pečat, kar se je preko turščine zatrosilo v slovanščino. No, za resne bukvice so dali naši pradedi Gotom veselo umetnost plesanja, če ima prav Ed. Scwhyzer, označujejoč gotsko plinsjan kot »slavisches Lehnwort (Tacticus, Germania, Halle, 1912, s. 56.).

Poleg Schreiben so Nemci ohranili domača izraza: Zeichnung in Riss. Ostanek poznavanja germanskih run, ki so jih vrezavali v bukove paličke (einarritzen ali einreissen). Da je slovanski glagol pisati pomenil prvotno barvati, lepšati, kaže slov. pridevnik: pisan, pester, in goriška raba: črešnje se pišejo (rdečijo).

A kaj je rešilo južne Germane pred romanizacijo? To je odpor, ki se je sredi 8. stol. pojavil po samostanih na nemških tleh. Pojavi se nova misijonska metoda: izposojenke se več ne uvažajo, redovniki skušajo vodila in pravila za življenje podati z nemškimi besedami. Pri tem pa domačinke dobivajo nove odtenke po svojih latinskih vzorcih: slušati (hören) ni več edino čutna zaznava, temveč poslušanje božje zapovedi, torej uboganje.

Že udomačene izposojenke Apostel, Psalter, Evangelium, Pilger se poslej nadomeščajo z Bote, Lobsang, Gutkunde, Gänger. Krajevni nazivi kot Weiler se glasé posihdob: Baden, -dorf, -heim. Pri mnogih pojmi se germanska predstava ne krije z romansko. Srce je marsikateremu narodu sedež odločnosti, močnatosti: it. coraggio, srčnost, Herzhaftigkeit. A srce kot sedež umskih zmožnosti je znano le Latincu: Ex corde se bo torej ponemčilo: aus dem Kopf, auswendig, iz glave, na pamet, na izust.

Navzlic ugodnim početkom v tej smeri se Nemci niso dokopali do sakralnega (svetotajstvenega) jezika, kakršnega imamo Slovani v cerkveni slovanščini. Zgodnji srednji vek jim je sicer prinesel nekaj izvrstnih prevodov, a ne celotnega sv. pisma, na katero bi se bila opirala cerkvena nemščina. Ko je nastopil Luther, je nemška cerkev imela že tisoč let izročila, po večini latinskega. S trudom zasejano spet usahne: Gutkunde se na pr. dokončno umakne tujki Evangelium, itd.

Winfrid-Bonifaz, ureditelj južnonemške cerkve, ki so ga Frizi ubili leta 754., je bil še prežet z naukom cerkvenih očakov o treh glavnih svetih jezikih: hebrejščini, grščini, latinščini. Dvomil je, ali je veljaven krst, opravljen v nemščini! Toda v nekem kapitularu Karla Velikega čitamo: »Nihče ne sme učiti, da se Bog more častiti le v treh poveljnih jezikih. V slednjem jeziku lahko Boga moliš in Bog te bo uslišal v vsakem jeziku, če se mu prav priporočaš.« V tem smislu se je izrazil 870. karolinški pesnik Otfrid von Weissenburg v predgovoru k veliki pesnitvi o Kristu. Karel Veliki po-

meni Nemcem nekaj humanizem in romantiko. Zbrati je dal starogermansko ljudsko pravo, združil je južnonemška plemena v eno državo. Da ni podvrigel Saksov, seveda s kruto silo, bi bili Skandinavci segli vse do Thüringena. Ostala južnonemška plemena bi se bila zgubila v romanstvu kakor Goti, Vandali, Longobardi, Burgundi, ki so le malo časa ali nič pripadali njegovi državi.

Nemški odpor, ki se je utelesil v Karlu Velikem, se je očitaval v cerkvenem življenju. Benediktovo zahtevo, naj se pri jedi čitajo spodbudni sestavki, so v samostanu v Lindisfarnu vršili tako, da so prednašali germanske junaške pesnitve. V enake namene so v nekem samostanu zapisali epos Hildebrandslied. Umotvor obsega spopad med sinom in nepoznanim očetom, snov, kakršno srečujemo pri Keltih, Germanih, Slovanih, Grkih, dalje pri Perzih in Indih. Pesnitev pripoveduje, kako je zvesti vazal Hildebrand s svojim kraljem Ditrihom Bernskim pustil dom in dete, po 60 zimah pa se beden vračal. Tedaj stoji Ditrih spet z vojsko na mejah svoje države. Po germanski šegi se mora opraviti dvoboj med sovražnima četama. Ditrihovo zastopa Hildebrand, Otokarja njegovega nasprotnika pa njegov sin Hadubrand. V kratkem govoru pove sin svoje pokolenje. Oče bi se rad razodel, a sin se boji zanke neznanega starca. Stari zdaj vidi, da mora ubiti sina, zatreti z edincem rod, ali pa sam pasti. Boj se prične. Jesenova ošče pa brnita, meč cefra svetla ščita. V najbolj napetem trenutku se besedilo preneha. Konec nam je znan iz severske kitive. Oče je ubil edinca in iztrebil svojo domačijo.

Vsebinsko sem navedel, ker zveni precej slično z neko anekdoto: »Pogibija kneza Ljutovida« (Mićun M. Pavićević, Crnogorci, XXIV, 1939, s.

35.). Obračun dveh vojsk, kjer nastopata le dva borca, torej ni pristno germanski, saj ga pozna tudi rimska zgodovina.

Stopivši na germanska tla, je krščanstvo zgubilo precej svojega sredozemnega značaja. Iz duhovnega borca zoper greh (miles spiritualis) se je ondi razvil — križarski vitez. Ta je hodil v sosedne pokrajine, nesoč v levici križ, v desnici meč. Menišstvo je dobilo naziv »samanunga«, spremstvo. Bogu so rekali Truchtin und König, kakor knezu takega spremstva. Glavna čednost redovnikov, De-mut, iz Dien-mut, je tačas še pomenila: vazalsko mišljenje.

Nemcem se je torej, seve z velikimi žrtvami v jezikovnem področju, posrečilo ubežati romanizaciji. Kasneje pa so se našli obilo tujk od vseh vetrov. Dr. Kleinpaul trdi v zvezku Göscheneve zbirke »Das Fremdwort im Deutschen«, da so si izposojali besede pri tisoč narodih zemlje, če jih je toliko. To se pravi: povsod. »Heysejev slovar tujk vsebuje nad sto tisoč izrazov iz najmanj 12 jezikov, število, da človeka kar zona izpreletava«, pribija v ognjevitem spisu A. Sovré: Šest resnic o tujkah (uvod v Kolaričevo Jezikovno rešeto, 1931).

Kako je trebljenje v takih razmerah težavno, se da razbrati iz tegale primera. Med svetovnim spopadom je eden graških dnevnikov objavljaj domorodne čine raznih podjetij. Tako je omenil, da je slastičarna Ksaver Ipsilanti nadomestila francoski napis Delikatessen s Feinkost. Delikatesse je berlinsko-francoska cvetka (pariško se reče: comestibles fins), fein je starejša izposojenka iz — francoščine! Feinkost je pa Lehnübersetzung, prevedenka, calque linguistique. Samostojno je ustvaril na pr. izraz za Klavier neki šaljivec: Schwarzweissfingerklipperklapperkasten. **Konec.**

M. Lov.:

Predstavniki slovenske glasbe

Malokateri izmed slovenskih inteligentov ve, koliko velikih duhov, ki so se odlikovali na glasbenem polju, je rodila slovenska zemlja. Malokdo ve, da ima tudi slovenska glasba svoje predklasike, svoje klasike, romantike in moderne stvaritelje. Nihče ne more trditi, da je naša glasba manjvredna od tuje, ker ima manj slavnihih imen v svoji zgodovini. Če bi imeli pri nas nadarjeni ljudje toliko sredstev in priložnosti, kolikor so jih imeli n. pr. Italijani, bi tudi slovenske glasba ne imela nič manj imen v svoji zgodovini, kot jih ima Italija ali pa Nemčija.

Prvi Slovenec, ki si je v glasbeni zgodovini priboril lepo mesto, je bil škof Jurij Slatkonja. Rodil se je v Ljubljani leta 1456. in je tudi obiskoval latinske šole. Leta 1457. je prišel na Dunaj študirat filozofijo, nato pa je služil kot duhovnik nekaj let v domovini. Leta 1459. je postal kaplan in kantor na cesarskem dvoru. Kmalu ga je cesar Maksimiljan kot političnega svetovaleca in glasbenika tako vzljudil, da ga ni mogel več pogrešati. Ker je bila služba dvornega kaplana slabo plačana, mu je poklanjal dohodke raznih župnij in drugih cerkvenih služb. Ko je Maksimiljan leta 1493. ustanovil dvorni pevski zbor, je postal Slatkonja njegov prvi kapelnik. S tem je Slatkonja prejel sicer lepo, toda odgovorno mesto. Cesar je hotel imeti lep in močan zbor, ni pa imel denarja, da bi ga plačal. Zato je moral Slatkonja začeti s prav skromnim materialom. Pod njegovim

vodstvom pa je zbor dosegel umetniško višino in je zaslovel po vsej Evropi. Za ta zbor je Slatkonja komponiral tudi nabožne pesmi.

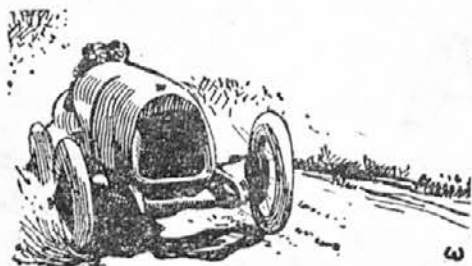
Slatkonja se je zavzel za mlade glasbenike in po njegovem prizadevanju so prišli na dvor znameniti skladatelji kot Henrik Izaak, Ludvik Genftl in drugi. Zato njegovo delo ni bilo pomembno samo za Slovence, ali samo za Dunaj, ampak tudi za vse dežele zapadne Evrope.

Leta 1513. je cesar Maksimiljan imenoval Slatkonjo za dunajskega škofa. Odslej se v glasbi ni več tako udejstvoval, pač pa je postal cesarju nenadomestljiv politični svetovalec. Umrl je 26. aprila 1522. leta in pokopali so ga v cerkvi sv. Stefana.

V Ljubljani je tedaj živel Arnoldus de Bruch, dekan ljubljanskega stolnega kapitlja. Rodil se je v Švici leta 1480., umrl pa je leta 1545. na Dunaju. Napisal je okrog šestdeset pesmi, ki so vse kontrapunktični zbori »a capella«. Instrumentalna glasba je bila v XVI. stol. šele v povojih, pri nas pa je sploh še niso poznali. Zato so skladatelji pisali svoje skladbe le za zbor: to so tako zvani zbori »a capella«. Pozneje, okrog leta 1543. je kot eden izmed Slatkonjevih naslednikov prevzel vodstvo cesarskega dvornega zbora.

(Dalje)

TEHNIČNI OBZORNİK

Petek:

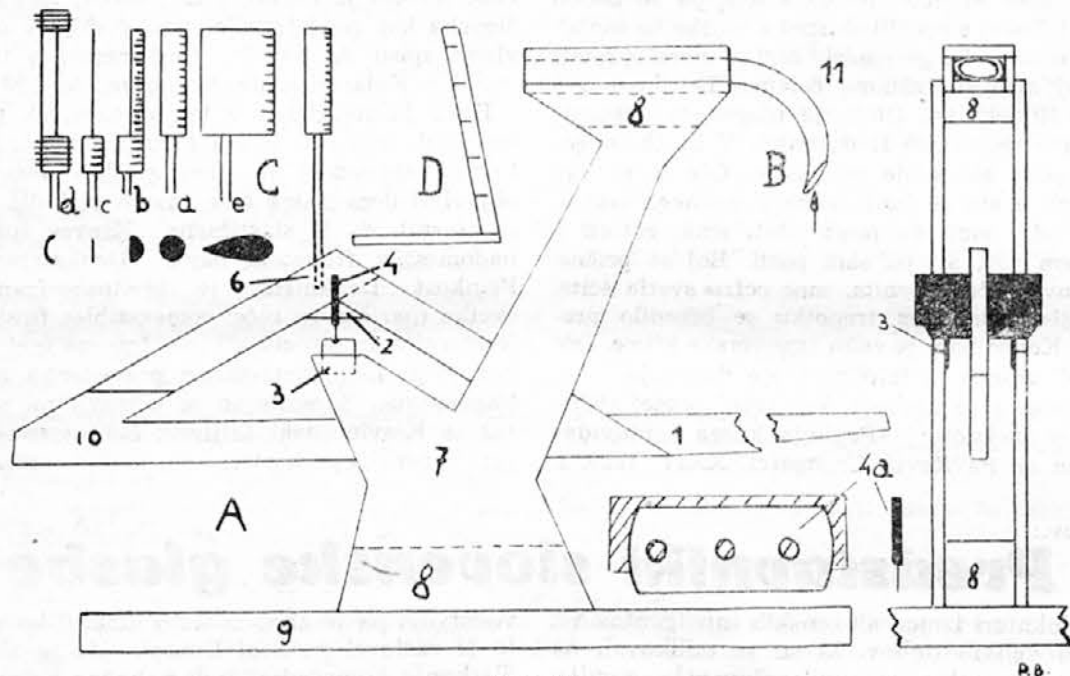
Zračni upor

Silo, katera nosi letalo, imenujemo vzgon. Ta sila nastane na krilih tedaj, če se giblje proti obdajajočemu zraku z neko hitrostjo. Pri tem raste vzgon s kvadratom te hitrosti; torej nastane pri trikratni brzini tudi devetkratni vzgon. Pri izdelavi modela stremimo vedno za tem, da se upor čim bolj zmanjša in brzina poveča.

Zračni upor je vsakdo lahko opazoval. Primer: kolesar, ki vozi proti vetru, se kmalu utruji, ker mora premagovati zračni upor (veter). Ako mečemo pri telovadbi žogo v mirnem zraku, to je brezveterju, bo ta letela dalje, kot pri močnem protivetru. Sličnih primerov je nešteto.

točki, kajti samo tukaj se nam nudi možnost, da zmanjšamo zračni upor.

Določbe o upor, ki se nanašajo na obliko telesa, odločno nasprotujejo mnenju nekaterih, ki smatrajo, da je upor takrat najmanjši, če se telo zožuje proti prednjemu koncu (koničasta oblika). Toda z raznimi poskusi je dokazano, da je najprikladnejša oblika kaplje, ki ima svoj topi del spredaj in tanjši zadaj (kij). To ugotovitev si lahko jasno in vidno predočimo s pripravo, katere skico vam kaže slika I. Priprava sestoji iz: občutljive tehtnice (A), zračnega dovoda (B), razno oblikovanih teles, ki nam služijo za poizkuse (C), in iz skale ali merila (D).

Najprej moramo dognati, katere stvari vplivajo na zračni upor. Zapomniti si je treba, da je vseeno, ako močan veter piha v neko telo, ali pa se giblje telo skozi mirni zrak. S tem pridemo do zakonov o zračnem upor, ki so vsakemu že znani iz praktičnega življenja in jih bomo sedaj samo še spravili na neko obliko.

Od česa zavisi torej zračni upor?

- Zračni upor zavisi od velikosti čelne ploskve, ki nasprotuje zraku. Zračni upor se veča vzporedno s čelno ploskvijo. Dvakrat povečana čelna ploskev povzroči tudi dvakrat večji upor.
- Zračni upor zavisi tudi od hitrosti obkrožajočega zraka. Zračni upor raste namreč s kvadratom hitrosti. Letalo ima pri podvojeni hitrosti tudi štirikraten upor. Iz tega je razvidno, zakaj je zračni upor tako nezaželen.
- Zračni upor zavisi tudi od gostote zraka. Vsakemu mora biti jasno, da je v visokih in redkih zračnih plasteh zračni upor manjši kot v nižjih.
- Zračni upor zavisi tudi od telesne oblike. S to ugotovitvijo pridemo k najvažnejši

A. Tehnica. Smrekova palica (na sliki označena s številko 1), ki meri $1130 \times 15 \times 5$ mm, se proti desnemu koncu zoži na 3 mm. Na močnejšem levem koncu pritrđimo in zlepimo z mrzlim klejem, ki ga dobimo v vsaki trgovini za barve, iz 15×5 mm debelih deščic, dolgih 105 in 120 mm, obe trikotnikovi stranici. V zgornjem kotu pritrđimo leseno zagozdo, debelo 5 mm in visoko 10 mm (2). Na ves trikotnik prilepimo 1 mm debel vezan les. Tako nastane trdno zvezan trikotnik, katerega osnovnica je podaljšana v kazalec. V sredi zagozde napravimo z žagico navpično zarezo pravokotno na osnovnico, globoko 18 mm. Ta služi za to, da vtaknemo v njo britev (4), stoječo pravokotno na osnovnico trikotnika. Britev pritrđimo med dve 1 mm debeli deščici (4a) tako, da ostane prosto le rezilo za 5 mm. Britev prilepimo tako, da gledajo deščice čez rob briteve. Deščice zlepimo torej na robovih in v luknjah briteve. Tako obloga ščiti pred ranitvami in olajša pritrđitev zarezi, kjer jo prilepimo. Končno zvrta mo ob vrhu trikotnika cca 10 mm globoko luknjo, v katero vtaknemo pletilne igle (6) s poizkusnimi telesi. Luknjico pa zvrta mo poleg vr-

ha, da ne poškodujemo briteve. Ležaja (7) izžagamo iz dveh deščic (vezan les 5 mm), kot je na sliki. Ti dve deščici služita tudi kot nositeljici zračnega kanala. Paziti moramo, da je ležaj v višini 100 mm, kanal pa v višini 210 mm. Razdalja med poizkusnimi telesi in med ustjem kanala znaša 75 mm. Kot podlogi britevi služita dve kovinski ploščici (iz pločevinaste škatle), v kateri napravimo s pilo zarezo. Kovinski ploščici pritrđimo na deščici z malimi žeblički. Nato zlepimo deščici spodaj in zgoraj z lesenima vstavkoma (8), ki merita 100×80 mm, ko se klej posuši. odžagamo konce vstavkov, ki gledajo čez rob deščice. Vse skupaj pritrđimo na sredo podloge (9), ki meri $300 \times 150 \times 15$ mm. Nato vstavimo kazalec in ga obtežimo s svinčcem (10), da miruje v vodoravni legi. Če se pri vtiku poizkusnih teles ravnotežje poruši, si pomagamo z majhnim jezdecem, ki ga pritrđimo na kazalec. Če so nihaji pri poizkusih preveliki, potem obtežimo kazalec točno pod ležajem s svinčcem.

B. Zračni dovod ali kanal sestoji iz gumijaste cevi (11) s premerom 10 mm in naj bo dolga 500 mm, ki je na enem koncu stisnjena, tako da znaša premer v širino 15 mm in višino 13 mm. To je potrebno zato, da more zračni tok popolnoma obdati poskusna telesa; zato mora imeti zračni tok večjo širino kot poizkusna telesa. Poleg tega povečamo tudi trikot zračnega toka. Za ustnik nam lahko služi steklena cevka.

C. Poizkusna telesa napravimo iz popolnoma okroglega svinčnika. Najlažje je napraviti valj (a). Od svinčnika odrežemo 35 mm dolg kos s pletilno iglo ali žico izrinemo grafit, iglo ali žico pa kar pustimo v svinčniku — za polvalj (b) odžagamo od svinčnika 45 mm. V spodnji del vtaknemo iglo, gornji del pa razpolovimo. — Pri ravni ploskvi (c) nam služi svinčnik le kot držalo: napravimo vanj navpično zarezo, notri vtaknemo leseno deščico, ki mora imeti točno širino svinčnikovega premera. Pri votlem polvalju (d) napravimo iz pločevine žleb s širino svinčnikovega premera. Ta žleb navežemo na dva svinčnikova konca. Zadnje (aerodinamično) telo (e) pa izrežemo iz lipovega lesa, seveda iste širine: Nato damo vsem iglam pravilno dolžino.

D. Merilo ali skalo napravimo po sliki iz osnovne plošče in iz lesene late.

Pri sestavljanju moramo paziti, da bo zadeli zračni tok telo v polno. Najboljše je, če pihamo najprej šibko, potem pa zračni tok stopnjujemo do polne moči. Doseči je treba za vsako telo največji možni nihaj in kmalu bomo spoznali, da dosežemo pri istem telesu vedno istega. Pogoji za to je seveda, da miruje pred poizkusom kazalec vedno v vodoravni legi in da piha vedno ista oseba.

Pri poizkusih se dobe z aparatom tile podatki:

1. nihalna razdalja pri votlem polvalju	37 cm
2. nihalna razdalja pri ravni ploskvi	35 cm
3. nihalna razdalja pri polvalju	19 cm
4. nihalna razdalja pri valju	16 cm
5. nihalna razdalja pri aerod. profilu z ostrim robom spredaj	11 cm
6. nihalna razdalja pri aerod. profilu v pravi legi	9 cm

(Dalje)

Voljaši, širite svoj list!